

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1885.

27:e och sista årgången.

1:a häft.

Innehåll:

	Sid.
1. Meddelanden från Fredrika-Bremer-förbundet: (En öfverblick af arbetet på den svenska kvinnans framåtskridande. Af <i>Esselde</i> . (Med anledning af Fredrika-Bremer-förbundets stiftande).....	3.
2. Redogörelse för Förbundets förberedande arbeten (Inskriftsbok för qvinliga arbetssökande. — Råd för sjelfstudier. — Sjuk-kassa för lärarinnor och med dem likställda arbetande qvinnor m. m.).	
3. Bref från Förbundets Kristiania-korrespondent om den »Norske Kvindesags-Forening»	24.
4. Gift qvinna oantaglig till befattningar med offentlig uppbörd	26.
5. Svenska kvinnors verksamhet inom olika grenar af läkekonsten. (Forts. från 5:te häft, 26:te årg.). 2. Förlossningskonsten.....	26.
6. Korrespondance fra Kristiania	38.
7. Längtan. Poem af <i>Alfaro</i>	43.
8. Från fristunderna i familjebiblioteket	44.
Litteratur: Hvad skall man bli?	48.
Mönsterblad: En knyplad dalspets.	

STOCKHOLM,

KONGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

I. Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

En öfverblick af arbetet på den svenska qvinnans framåtskridande.

Af Esselde.

Med anledning af Fredrika Bremerförbundets stiftande.

I.

Arbetet på qvinnans framåtskridande har hos oss fortgått i fyra decennier, eller — om man går tillbaka till den riksdag då de första förslagen om lika arfsrätt och myndighet framlades men förkastades — i mer än ett halft århundrade. Att följa detta arbete steg för steg skall blifva en framtida kulturhistorikers uppgift. Här må vara nog att erinra om några af de stadier det genomlupit och de mål det nått, att återkalla för minnet några af dess ledande personligheter, främst på lagstiftningens område, men äfven på området för qvinnans eget arbete på sin frigörelse; samt ått uppvisa vår nuvarande ståndpunkt och de slutsatser, som deraf kunna dragas.

Det händer ibland, att man finner ett af den menckliga utvecklingens stora öfverskådliga böljeslag likasom sammanpressadt inom en enda människosjäl, en personlighet, hvilken då vanligen är bäraren af en ny kulturström. En sådan var hos oss E. G. Geijer, äfven på det område, hvarom här är fråga. Låtom oss i tankarne föreställa oss honom vid 1829 års riksdag, då han i högvördiga preteståndet förklarar lagkomiténs förslag om lika arfsrätt *onödigt*, emedan orättvisan af den gamla lagen, *om den funnes, ej kändes*, — och *farligt*, emedan blotta nyheten af en sådan lag skulle föda split i

många hushåll. Och tänkom oss honom tio år senare nedskrifvande följande för honom då obestridliga sanningar, att nämligen *rättstillståndets utveckling går i bredd med erkännandet af kvinnans rättigheter, att det vore orimligt att hålla i medborgerligt omyndighetstillstånd dem (kvinnorna), hvilka just skola uppfostra medborgare till myndighet; att kvinnan icke kan förnekas politiska rättigheter, om hon ock af egen fri vilja kan afstå att bruka dem för att egna sig åt högre uppgifter, m. m.*

Mycket talades den tiden om Geijers inkonsequens. Till samma inkonsequens har samhället i stort gjort sig skyldigt; men det har laborerat dermed under ett halft sekel och inkonsequensen kallas nu *utveckling*.

Med stöd af några spridda fakta vilja vi här följa spåren af denna utveckling.

Vi kunna då, från de 1829 omintetgjorda reformförslagen, flytta oss femton år framåt till den första riksdagen under Oscar d. I:ste, då lika arfsrätten stadfästes i trots af första ståndets ihärdiga vägran; och följa vi sedan arbetet för den mer och mer erkända eganderätten, stanna vi fyrtio år senare vid det lagförslag, att hustrun skall lika med mannen råda öfver sin fasta egendom, hvilket lagförslag, påyrkadt af 1884 års riksdag, ännu afvaktar sin bekräftelse af Oscar II:s hand.

Vi kunna sammanknyta erinran om det varsamma och dock med stor misstro och många olycksprofetior mottagna påbudet af 1860, att ogifta svenska kvinnor ej mera skulle i all sin lefnad inför lagen vara att räkna lika med barn och vettvillingar, utan att de skulle *kunna* erkännas myndiga vid 25 års ålder, om de derom sjelfva gjorde ansökan; vi kunna sammanknyta erinran härom med den af sistlidne riksdag enhälligt antagna och af Kongl. Maj:t kort derefter stadfästade lagen att kvinnan skall utan vidare vara myndig likasom mannen vid 21 år. Vi kunna jmföra det bleklagda nej, som Ridderskapet och Adeln uttalade öfver förslaget att adliga

qvinnor lika väl som ofrälse måtte sjelfva få råda öfver hjerta och hand, och det bifall, hvarmed de sex år senare antogo förslaget.

Vi kunna leda oss från den förordning, som 1859 påbjöd upprättandet af det första seminarium för folkskolelärarynnor och till den, som 1870 öppnade universitetens lärosalar och de flesta af dess lärdomsgrader för qvinnan på samma vilkor som för männen.

Vi kunna erinra oss de yrkesgrenar och befattningar, som gjorts tillgängliga för qvinnan. Vi kunna slutligen jemföra den medborgerliga ställning hon innehade under det gamla representationssystemet med den, som det nya beskärt henne genom att gifva henne lika rätt med mannen vid val till kommunal-styrelse och landsting och dermed indirekt delta-gande i val till 1:sta kammaren, och detta skall vara nog att öfvertyga oss om huru jemnt och följdriktigt, om ock långsamt, lagstiftningen fortskridit i riktning af allt större rättvisa och allt större likställighet mellan könen.

Det skall också vara nog för att låta oss bevara i tacksamt minne så väl de regenter, under hvilkas hägn arbetet pågått som de män hvilka varit dess främste ledare. Att här nämna ens flertalet vore omöjligt; men i minnet vilja vi bevara dem alla, från Richert till Louis de Geer och 1884 års lagutskott; från L. J. Hierta och Svensén, till A. O. Wallenberg och Oscar Stackelberg, samt de med honom samverkande riksdagsmännen. Vi böra icke heller glömma de män, hvilka, ehuru af sin öfvertygelse manade att bekämpa vissa punkter af frågan, dock i andra afseenden gjort henne och oss goda tjänster; såsom en af de förnämste bland dem må här nämnas motståndaren till giftorättens borttagande, Knut Olivecrona, hvilken vi hafva att tacka för Konstakademiens öppnande för qvinliga elever, en fördel, som icke förunnats något annat lands qvinnor.

Nu en blick på den andel, qvinnorna sjelfva tagit i arbetet på sin frigörelse.

Spår af klagan öfver de fördomar, som hindrade hvarje qvinnans sträfvan att i kunskap och bildning närma sig mannens ståndpunkt förekomma redan hos våra första qvinliga skriftställare på 1700-talet, men tystna sedan under intrycket af Fru Lenngrens qvicka persifflage. Den landsflyktige Torilds lidelsefulla upprop om qvinnökönets höghet skar som ett enstaka stridsrop igenom tystnaden, men väckte intet gensvar. Ett bref, skrivet till Anna Maria Lenngren af en lärare i landsorten, och innehållande planen till ett fullständigt högre läroverk för qvinlig ungdom — hvilket bref veterligen varit utan all påföljd — är under århundradets tre första decennier det enda spår af omtanke för qvinnans intellektuella utbildning, vi kunnat upptäcka. Man kan nämligen ej dit hänföra några få enstaka exempel på, att systrar, som uppfostrats tillsammans med sina bröder, genom sina lärares intyg erhållit studentdiplom utan att aflägga examen. Först på 1830-talet smög sig den frågan och andra, dermed beslätgade, fram i de »*Teckningar ur hvardagslifvet*», hvilka snart buro Fredrika Bremer och hennes fosterlands namn kring hela den bildade verden; och något senare fick den ett praktiskt uttryck i den Wallinska flickskolans upprättande af Wallin och Anders Fryxell.

Ingen har djupare än Fredrika Bremer känt de goda och vackra sidorna af det svenska hvardagslifvet med alla dess skiftningar af frid och strid, skämt och allvar, spelande öfver kärlekens orubbliga grund; men ingen har heller bittrare erfarit huru det lifvet, när det afstänges från helsosam vevverkan med öfriga lifsområden, kan urarta och bli ett fängelse, der anden förhunger och hjertat förtvinar eller förvildas. — Hon var således väl rustad för sin uppgift. Bref från framstående personer under 1838—40 visa, att i Stockholms litterära kretsar frågan om qvinnans frigörelse ej sällan förekom.

Tvåne noveller framträda vid samma tid såsom föregångare till nutidens realistiska sede-noveller: Almqvists »Det går an», skrifven i tvetydig afsigt, Friherrinnan von Knorrings »Torparen» i afgjordt god. Vid samma tid började också då varande professor Agardh att inom pressen föra qvinnorättens talan.

Att Fredrika Bremer och Geijer i frågan om qvinnans betydelse och uppgift för samhället inverkat på hvarandras uppfattning, synes påtagligt, om de ock i tillämpningen ej alltid följdes åt. Man kan måhända våga påstå, att grunden till det arbete för qvinnans framåtskridande, hvaraf vi njuta frukten, lades af dessa båda. Denna grund var *det kristliga personlighetsbegreppet*, och grundläggarna tillhörde de ädlaste och högst stående sedliga personligheter, vårt folk haft att uppvisa. Vi älska att tro, att qvinnofrågan hos oss fått en viss prägel af dessa sina grundläggare och skall behålla den.

Men Geijer dog och Fredrika Bremer stod ensam och föga förstådd, ehuru sjelf allt mera förvissad om sanningen af den idé, åt hvilken hon beslutat egna sitt återstående lif. Då reste hon 1845 öfver till den nya verlden och hemförde derifrån en rik erfarenhet, om så väl de goda som de mindre goda sidorna af det der just då började arbetet på qvinnans sociala frigörelse.

Slutligen skref hon sin Hertha och framlade i denna sociala roman en bild af det *urartade* hvardagslifvet samt grymheten af att inom detsamma fastläsa qvinnans *hela* uppgift. Hon visade att man måste gifva qvinnan ett mål för sitt lif äfven oberoende af äktenskapet, om hon ej skulle gå under; att man borde väcka hennes sjelfansvarighet som meniska samt hennes medborgerliga sinne. Boken mottogs i den konservativa pressen med den skarpaste kritik; att den såsom litterär produkt hade stora brister insåg förf. sjelf senare; men att hon skref den och dermed för sin liffsuppgift »offrade sin

författare-popularitet, det», säger hon i ett bref, »skall glädja mig i min dödsstund».

Och när hon tio år senare dog, var — enligt en af hennes minnestecknare — det mesta af hvad hon i Hertha fordrat som vilkor för qvinnans framtida frigörelse uppfyllt.

Herthastriden bildar en vändpunkt i den svenska qvinnofrågans utveckling. Angreppet leddes i den då varande Svenska tidningen af signaturen »Ernst Ludvig» (Herman Bjursten) med hänsynslös skärpa; försvaret fördes i Aftonbladet af pseudonymen »Lars Johan», hvilken länge troddes dölja L. J. Hiertas dräpande penna, men bakom hvilken dolde sig två varmhjertade och sinnrika qvinnor: Sophie Ahlbom och Fru Trottet, Biskop Kullbergs dotter. Såsom ofta händer löpte striden ut i hetsigheter, hvilka slutligen öfvergingo till personligheter.

Då uppträdde i Aftonbladet en ny signatur, »*En ropandes röst*», skipade rätt emellan de stridande med lika mycken skarpsynthet som takt, bröt udden af de ovärdiga angreppen mot Fredrika Bremers afsigter och framhöll med styrka rätten och pligten att bereda qvinnan tillträde till de arbetsområden, der hon dels kunde vinna ekonomiskt oberoende, dels kunde fylla uppgifter, för hvilka hon vore bättre egnad än mannen. Främst påpekades vigten af att qvinnan måtte få utbildas till läkare för sitt eget kön.

Å ingendera sidan fann man något att invända mot detta lika värdiga som storsinta uttalande, och striden afstannade.

»En ropandes röst har öfvertygat mig om, att qvinnan verkligen är mäktig och värdig af den frihet, man för henne begär», yttrade efter läsningen af den nämnda artikeln en högt stående man, hvilken allt sedan förblef ett godt stöd för qvinnofrågan. Ingen kände dock artikelförfattaren, hvilken kort förut återvändt till fäderneslandet efter fleråriga resor i nya och gamla världen; och när, två år derefter, 1859 Tidskrift för

Hemmet framträdde såsom målsman för kvinnans intressen, var det endast några få vänner, som visste att »En ropandes röst» var den ena af de två anonyma redaktiserna: Fru Rosalie Olivecrona.

Huru Tidskrift för Hemmet fyllt sin uppgift är ej här att granska. Kanske har dess största förtjenst legat deri att *hafva funnits till* och att med klarnande medvetande hafva fasthållit sin uppgift att vara uttryck för och bärare af kvinnans eget arbete för sitt framåtskridande. En jämförelse med våra grannländer är i denna punkt upplysande. Ungefär vid samma tid som Fredrika Bremer här öppet framhöll orättvisan och vådan af att lemna kvinnorna kvar under föräldrade lagars och fördomars tryck, under det att männen på alla områden lydte framåtskridandets impulser, framlade i Danmark Amalie Fibiger snarlika protester, hvarefter något längre fram Camille Collet i Norge, med hela bitterheten af en djup och lidelsefull medkänsla höjde stridsropet för kvinnans rättigheter.

Alla tre dessa kvinnor talade med öfvertygelsens och ingifvelsens hela kraft; men likväl har Danmark först långsamt, och Norge blott på de sista åren i någon mån efterkommit dessa enstaka yrkanden, medan i Sverige långt mer är vunnet än Fredrika Bremer vågade begära. Hvad är orsaken? Vore det förmätet att söka den deruti, att kvinnofrågan i Sverige haft ett eget organ — hvilket, om äfven åsyftande kvinnornas framåtskridande i hela nordn, dock helt naturligt verkat mest här?

Ännu återstå ett par led i vår historik, hvilka äro ensamma i sitt slag. Det är först bildandet af en enda liten association för en specialfråga inom den stora kvinnofrågan, *Föreningen för gift kvinnas eganderätt*, hvilken onekligen verkat mycket för sitt ändamål, i trots af sin trånga begränsning och de svårigheter, emot hvilka den kämpat. Tacksamt skall man alltid minnas dess stiftare och outtröttliga med-

arbetare, bland hvilka må nämnas fruarne Ankarsvärd, Linnell och Wallenberg, Friherre Stackelberg, Professor Gyldén m. fl. Till sist påpeka vi det offentliga föredraget såsom ett af de kraftigaste medel för reformens främjande, och nämna här med tacksamhet de tvänne enda personer, som oss veterligt hafva med det samma gagnat vår sak: Fröken Ellen Key och riksdagsmannen Herr A. Hedin, — så mycket mer som de dermed fört frågan in på ett af dess viktigaste och svår-tillgängligaste områden, nämligen kroppsarbetarnes vida kretsar.

Efter dessa anteckningar om kvinnans andel i det teoretiska förarbetet på frågans lösning må vi nu gifva en öfverblick af dess nuvarande ståndpunkt.

* * *

I stort sedt har lagstiftningen gått fortare än kvinnans utveckling för sina nya uppgifter.

Fortast har framåtskridandet gått inom *elementarundervisningen, lärarinneverksamheten* samt *konststudierna*. Dertill kunna läggas vissa underordnade former af praktiskt arbete med en torftig sjelfförsörjning såsom mål, samt den affärsverksamhet, som fordras för att såsom myndig vårda sina egna tillgångar. Deremot äro de medborgerliga rättigheter, vi egt under $\frac{1}{4}$ sekel och som de stora kulturländernas kvinnovänner afundas, af oss nästan obegagnade. Rättigheten att deltaga i vetenskapliga studier har endast af ett fåtal blifvit använd. Inom affärsverlden och industrien kunde det ha stått oss fritt att grunda sjelfständiga företag och verka i större skala, men med ytterst få undantag hafva vi stannat vid underordnade, svagt aflönade platser inom affärer eller bolag, upprättade af männen.

Nåväl! tänker man kanske: kvinnorna arbeta i några år mot lägre lön, men gifta sig sedan och få sin del i mannens högre förvärf. Anmärkningen låter mycket plausibel; men tål dock att närmare skärskådas.

Att äktenskapet, bygdt på innerlig, aktningsfull kärlek och hängifvet förtroende innebär den högsta lycka för både man och qvinna, är en sanning, som ej här behöfver upprepas. Men först och främst är denna lycka alldeles oberoende af »det mindre eller större förvärfvet», och för att möjliggöra ett sådant i högsta mening lyckligt äktenskap, måste i vår tid hustrun ofta arbeta jemte mannen för den samfälda bergningen.

Vidare inträffar det blott allt för ofta, att enkan måste gå tillbaka till de små befattningarne med den ringa lönen, af hvilken då äfven barnen skola lefva.

Lägg härtill qvinnökönets öfvertalighet, i hvilket afseende Sverige lär intaga ett af de ogynsamaste rummen i Europa. Af Dr Jos. Lincks statistiska afhandling »*Om qvinnoarbetet*»*) framgår nämligen, att hos oss qvinnornas antal öfverstiger männens med 235,000; att omkring $\frac{1}{3}$ af hela den qvinliga befolkningen måste antingen lefva på andras bekostnad eller ensamma arbeta för sitt uppehälle; vidare att omkr. två millioner qvinnor arbeta som tjenare eller biträden och blott 100,000 såsom sjelfständiga, samt slutligen att af dessa hundratusen $\frac{2}{3}$ måste antagas hafva en ytterst knapp bergning eller, såsom Dr Linck yttrar, *ega sitt oberoende i förening med daglig försakelse*. — Så qvinliga torpare, sömmerskor, tvätterskor, folkskolelärarinnor på landet m. m.

Det ser således ut, tillägger författaren, som måste våra qvinnor i allmänhet köpa sitt välstånd med sitt oberoende eller sitt oberoende med sitt välstånd.

Det anförda må vara nog för att bekräfta påståendet, att vi ännu endast ofullkomligt förmått tillgodogöra oss de reformer till vår fördel, som blifvit genomförda på det intellektuella och sociala så väl som på det ekonomiska området.

*) Det qvinliga arbetet. Statistisk ekonomisk afhandling af Dr Josef Linck. Utsatt pris 2 kr.

Detta faktum anföres också ej sällan som bevis, att man öfverskattat vår förmåga. Ett sådant antagande må väl tillbakavisas såsom förhastadt.

Först och främst har lagstiftningen ofta genom bristande konsekvens och, genom att gifva med ena handen hvad hon håller tillbaka med den andra, sjelf gjort en god del af sina medgifter oanvändbar. Så när hon utbildar en här af skickliga skolläraryinnor, men förnekar dem all andel i skolornas organisation och ledning, i läroböckernas granskning m. m. Så när hon bereder tillträde till universitetens lärosalar för qvinnan, men utestänger henne från eller vägrar nödigt understöd för den elementarundervisning, som är vilkoret derför, o. s. v.

Lätom oss blott komma ihåg, att den manliga ungdomen, utom den hjälp som tradition och sed gifva, har hela sin skolgång i det närmaste kostnadsfritt och derutöfver tillgång till stipendiefonder af ett sammanlagdt belopp af öfver *elfva millioner*, medan den qvinliga ungdomen *saknar all studiehjelp* och *måste betala all elementar-undervisning*. Och vi skola ej förvånas att qvinnorna töfva att begagna sig af de halfva fördelar som gifvits dem.

För det andra ligga i vårt nationella skaplyne och vårt lands naturförhållanden hinder, hvilka förklara saken. Inom mindre kretsar i de större städerna har framåtskridandet gått lätt och snabbt; men derigenom har det blifvit nästan en kottersak, ett sträfvande, som tyckts gälla nästan blott kulturqvinnan. Det stora flertalet svenska qvinnor, kringspridda som de äro i vårt glest bebyggda land, har saknat insigt, mod och tillgångar, och framförallt den *sammanhållning* och *ömsesidiga hjälp*, som fordrats för att de fullt skulle ha kunnat tillgodogöra sig den rätt till *bildning* och *förvärf* samt *medborgerligt inflytande*, som lagstifningen tillerkänt dem.

För det tredje äro ju fyra decennier en ytterst liten tidrymd för en sådan ombildningsprocess som den ifrågavarande,

hvilken så djupt ingriper i så väl de moraliska begreppen som det praktiska lifvet, hvilken afser t. ex. att förvandla till *ära* det arbete, som en gång räknades för *skam*, till *dygd* det motstånd mot det onda, som förr betraktades såsom *fel*. »Man vecklar sig ej med ens ut ur sekelgamla lindor», sade Fredrika Bremer.

Äfven inför sådana den nya tidens kraf, som ligga utanför lagstiftningens område, stå vi ännu ofta liknöjda eller svarslösa; men att stå likgiltig och omedveten midt i den jäsande rörelse, som pågår omkring oss, på det moraliska så väl som det sociala området, och som oemotståndligt drager våra käraste in i sin brusande hvirvel; eller, ännu värre, att ryckas med i vissa af den rörelsens riktningar utan att förstå deras betydelse eller förutse deras resultat — det är farligare i vår tid än någonsin.

Okunnighet är för öfrigt nu mera på detta område knappast möjlig, äfven om den vore önskelig. Frågan om kvinnans uppgift i förhållande till tidsrörelserna — hennes pligt och rätt i lifvets innersta ömtåligaste förhållanden har fått en ny målsman, som når längre än någon annan. Det är *dikten*, *novellen* och särskildt det realistiska dramat.

Detta är ett nytt märkligt led i arbetet på kvinnans framåtskridande, egendomligt för den skandinaviska Norden. Särskildt må vi i Sverige vara stolta öfver, att det är qvinliga skriftställare, Fruarne Agrell och Edgren, som med etiskt allvar och stor förmåga hafva på dramats område gjort nya kraftiga insatser till lösningen af frågan om »mannens likställighet med kvinnan» inför sedelagen — en fråga som Fru Kerfstedt först upptagit i novéllettens form och som Docenten Åberg och pseudonymen Robinson utredt i kritiker och afhandlingar.

Ingen borde förneka befogenheten och värdet af den nya diktarten, så använd, som i ofvannämnda arbeten; men de ämnen, den behandlar, äro farliga och den s. k. realistiska

konsten missförstås och missbrukas blott allt för lätt af oerfarna läsare och hänsynslösa skriftställare.

Vi hafva nyligen sett huru hon äfven i en högt begåfvad författares hand kan urarta så till form som innehåll, huru hon kan missbrukas till medel för ändamål, som fylla älskande modershjertan med ångest och låta ärbara qvinnor blygas öfver en författare, som dock synes varit ämnad att varda sitt folks stolthet.

Om sålunda tidens brännande spörsmål, än i god än i dålig afsigt slungas ut inom alla kretsar, i hem och skola, i salongen och verkstaden, så höfves det i sanning att se till, att denna litteratur, den osköna så väl som den sköna, må inom den qvinliga verlden få sjelfständiga, rensinnade, sundt tänkande läsare, mäktiga att göra sin insats i den allmänna opinionen.

Numera är det väl nämligen ett temligen allmänt erkändt faktum, att bland de nya makter, som framtråda inom det moderna samhället, *qvinnan är en*. Man börjar förstå, att ingen af de stora frågor, som uppröra vår generation, skall i framtiden kunna lösas utan henne, — hvarken skolfrågan eller arbetarefrågan, hvarken de religiösa eller de moraliska spörsmålerna. Medvetet eller omedvetet är det också detta, som ligger till grund för allt arbete på qvinnans höjande.

Det arbetet är hos oss lyckligt börjadt, men det måste fullföljas i vidare kretsar och med mera samlad kraft. De gamla arbetarne måste bereda jorden för de nya. Odlingsarbetet får aldrig stanna; framåtskridandet icke hvila.

I denna öfvertygelse har *Fredrika Bremer-förbundet* blifvit grundadt. Det har icke uppställt för sig några allt för högt flygande syften eller något oupphinneligt mål. ¹⁾ Det vill, såsom ett äkta barn af vår tid, med associationens hjälp arbeta

¹⁾ För fullständighetens skull bifogas här förbundets i förra årgången meddelade program och stadgar.

Fredrika-Bremer-Förbundets program.

Förbundets ändamål skall vara att, under kraftig samverkan af erfarna qvinnor och män, inom så vida kretsar af vårt land som möjligt

för praktiska uppgifter samt med det tryckta ordet verka för sina syften. Det vill, med andra ord, slå bro mellan idé och handling, teori och praktik.

verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande, i sedligt och intellektuelt så väl som i socialt och ekonomiskt hänseende.

Förbundet vill vara en lefvande minnesvärd öfver *Fredrika Bremer*, den ädla banbryterskan för den svenska kvinnans framåtskridande, och skall därför bära hennes namn.

Förbundet skall verka för sina syften:

dels genom öfverläggningsmöten af större och mindre omfång;

dels genom upprättande af en förbundsbyrå i hufvudstaden med uppgift, att inhemta och meddela upplysningar, tillhandahålla anvisningsböcker och litteratur, skol- och arbetsprogram, upplägga register för vissa slag af arbets-sökande, samla uttalanden i viktigare frågor för dagen m. m.;

dels genom att söka vinna *rådgifvare* samt *ombud* i olika delar af landet till ledning för och främjan af förbundets verksamhet, samt

dels genom att, antingen själfständigt eller i samband med någon annan publikation, upprätthålla ett organ inom pressen för förbundets verksamhet.

Af de många och stora uppgifter, som under årens lopp kunna föreläggas förbundet, må här nämnas blott några, af hvilka tvänne, nämligen *stipendiefonders upprättande* samt *meddelande af råd för själfstudier*, torde komma att först taga förbundets krafter i anspråk:

— att bland kvinnor af alla klasser *sprida kännedomen om deras rättsliga ställning* samt deraf följande pligt och rätt så väl för makan och modern som för människan och medborgarinnan;

— att verka för att upplysta och sakkunniga kvinnor må utses att taga del i *komitéarbeten* för utredande af sådana offentliga frågor, hvilka närmast beröra barn och kvinnor;

— att medverka till utredning af frågan om nödiga *skolreformer* och försöks anställande med sådana, främja utgifvandet af praktiska skolböcker samt verka för en förbättrad ställning för den högre flickskolan och hennes lärarekorps, äfvensom för folkskolans lärarinnor.

— att verka för att erfarna kvinnor må deltaga i *styrelsen för skolor* och alla anstalter der barn och kvinnor i större mängd vistas, arbeta eller utbildas för blifvande verksamhet; så ock för att bildade kvinnor må antagas till föreståndarinnor vid sjukhus af olika slag, samt der pågående kurser för kvinliga elever;

— att söka bland olika klasser sprida kännedom om *grunderna för en sund ekonomi*, väcka håg för enklare lefnadssätt samt ett kraftigare deltagande i sparkassor, försäkringsanstalter och andra inrättningar till främjan af en förnuftig hushållning;

— att söka verka för *öppnandet af nya banor för kvinnans verksamhet* samt för grundlighet i hennes fackutbildning;

— att verka för bildandet af *stipendiefonder för kvinnor* i syfte att bereda dem utväg till själförsörjning, samt

— att meddela råd för *själfstudier*.

Stadgar för Fredrika-Bremer-förbundet.

§ 1. Fredrika-Bremer-förbundets ändamål är att, under kraftig samverkan af erfarna kvinnor och män, inom så vida kretsar af vårt land som möjligt verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende.

Vidare vill förbundet, oberoende af alla klasskilnader liksom af dagens religiösa eller politiska meningsskiftningar, arbeta fritt och sjelfständigt med alla de goda krafter, det kan samla

§ 2. För vinnande af sina syften vill förbundet:

a) upprätta en *förbundsbyrå* i hufvudstaden, med uppgift att inom området för förbundets verksamhet inhemta och meddela upplysningar, tillhandahålla anvisningsböcker och litteratur, skol- och arbetsprogram m. m., upplägga register för vissa slag af arbetssökande, samla uttalanden i viktigare frågor för dagen m. m.

b) genom tryckpressen verka för förbundets ändamål.

§ 3. Ledamot af förbundet är hvarje välaktad qvinna och man, som dertill af styrelsen kallats och erlägger stadgade afgifter.

Ledamot, som under två på hvarandra följande år icke erlagt stadgad årsavgift, anses hafva ur förbundet utträdt.

§ 4. Hvarje ledamot erlägger en inträdesavgift af tre kronor samt en årlig avgift af samma belopp.

Den ledamot, som på en gång till förbundets kassa såsom ledamotsavgift erlagt trettio kronor, blifver ständig ledamot.

Inträdesavgifter och ständiga ledamöters avgifter afsättas till en fond, af hvilken endast räntorna få användas, derest ej förbundet å allmänt möte annorledes beslutar.

§ 5. Förbundet sammanträder till allmänna möten, vid hvilka beslut fattas rörande förbundets angelägenheter, eller till lokalmöten.

§ 6. Förbundets styrelse består af tolf medlemmar, hvilka jämte tolf suppleanter, utses å allmänt möte för en tid af två år.

Styrelsen väljer inom sig ordförande, skriftförare och kassaförvaltare samt ett förvaltningsutskott af fem personer, hvilket vårdar förbundets löpande angelägenheter. Utskottet väljer sin egen ordförande. Kassaförvaltaren är sjelfskrifven ledamot af förvaltningsutskottet.

Vid möte, der styrelsen väljes, utses tre revisorer jämte lika många suppleanter.

§ 7. Styrelsen, som har sitt säte i Stockholm, kallar ledamöter, utlyser allmänna möten, bereder de ärenden, som å dem skola behandlas, och verkställer å dem fattade beslut.

Styrelsen anordnar, när så finnes lämpligt, lokalmöten, besörjer genom lämplig person utgifvande af förbundets skrifter, fastställer reglemente för förbundsbyrån, utser dess föreståndarinna, beslutar om inflytande penningemedels placering, samt vårdar för öfrigt mellan de allmänna mötena förbundets angelägenheter.

För att styrelsen skall vara beslutsmässig, måste minst fem medlemmar vara närvarande.

§ 8. Kassaförvaltaren öfverlemnar inom två månader efter kalenderårets slut räkenskaperna till styrelsen, som håller dem revisorerne till handa.

§ 9. Styrelsen eger att utse rådgifvare bland personer, som befinnas villiga att lemna upplysningar och råd rörande olika grenar af förbundets verksamhet, samt ombud, för främjande af förbundets intresse i landsorten.

§ 10. Förslag till ändring af eller tillägg till dessa stadgar inlemnas till styrelsen minst en månad före utlyst allmänt möte. Styrelsen framlägger för mötet de väckta förslagen jämte sitt utlåtande öfver dem.

§ 11. Alla val ske medelst slutén omröstning.

Beslut vid allmänna möten fattas med enkel röstpluralitet utom i frågor, som angå ändring af stadgarne eller användande af grundfonden, då två tredjedels pluralitet erfordras

inom olika kretsar af män så väl som qvinnor — i förvisning derom, att hvad man kallar qvinnans intresse och qvinnans uppgift står i det innerligaste och oskiljaktigaste samband med mannens; att hennes framåtskridande innebär hans, och omvänt.

Förbundet vill slutligen vara en tacksamhetsgård till den ädla skriftställarinna, som lagt grunden till den svenska qvinnans framåtskridande; det vill blifva en lefvande minnesvård öfver *Fredrika Bremer*, genom att fullfölja den höga uppgift hon gifvit oss i arf, den att »*med den sanna friggörelsen bekämpa den falska*».

II.

Fredrika-Bremer-förbundet hade sitt konstituerade sammanträde den 3:dje sistlidne December, då följande personer utsågos till dess ledare:

Styrelse-ledamöter:

Fru S. Adlersparre.
Fru E. Ankarsvärd.
Fröken Lilly Engström.
Fröken Mina Forsell.
Fröken Ebba v. Hallwyl.
Fru G. af Klintberg.
Fru S. Whitlock.
Hofintendenten A. Börtzell.
Riksantikvariern H. Hildebrand.
Doktor Carl Nyström.
Bankdirektören J. H. Palme.
Doktor Gustaf Sjöberg.

Styrelse-suppleanter:

Fröken G. Elfving.
Fil. Doktorn fröken Ellen Fries.
Fru Th. Gyldén.
Fröken G. Hjelmmerus.
Fröken Anna Roos.
Fröken A. Sandström.
Fru G. Weidenhielm.
Literatören Ernst Beckman.
Kanslirådet L. Forsman.
Rektor C. von Friesen.
Kapten L. A. Hubendick.
Docenten L. H. Åberg.

Revisorer:

Fröken Alida Rossander.
Häradshöfdingen A. Lundvall.
Bankdirektören A. Norman.

Revisors-suppleanter:

Fröken J. Lewysohn.
Fru Elise Odelberg.
Doktor W. Svedbom.

Beslut vid styrelsens sammanträden fattas med enkel röstpluralitet.
Ingen må genom ombud rösta.

Vid den första styrelsesammanskomsten utsågos till *Ordförande* Riksantikvarien Hans Hildebrand, till *Kassaförvaltare* Dr Carl Nyström, till *Sekreterare* Fru S. Whitlock, samt till medlemmar af *Verkställande utskottet* samma personer jemte Fru S. Adlersparre och Fru E. Ankarsvärd; till byråbiträde och bokförare antogs Fröken G. Adelborg. Derjemte antog styrelsen ett framställt förslag, att Tidskrift för Hemmet under 1885 skulle tjena förbundet såsom dess organ, mot villkor att förbundet öfvertog ett hundra ex. af 1885 års årgång, att för förbundets räkning afyttras.

Förbundet inledde sin verksamhet veckan före jul med att i en interimis-byrå framlägga listor å böcker för barn och ungdom, förordade af erfarna mödrar och lärarinnor, samt meddela råd för dylika bokinköp. Tanken var ny och oförsökt, men mottogs med varmt gillande af alla dem, som besökte byrån. Mycket var också att lära af det ömsesidiga tankeutbyte, som under dessa dagar egde rum mellan personer med olika erfarenhet och olika uppfattning af de ungas behof och tycken. Man kunde särskilja trenne olika meningsskiftningar. Så ansågo somliga att äfventyrlusten och behovet af nya starka intryck, vore de karaktersdrag hos barn, hvilka af nöjesläsningen främst borde tillfredställas. Andra ifrade för realistiskt objektiva skildringar ur barnens egen verld, utan bismak af moralkaka. Ännu andra yrkade på nyttighetselementet såsom det bestämmande, och förordade sådana böcker, som underlätta läxorna och gifva skolkunskapen högre värde och vidare omfattning, o. s. v. Alla tre dessa riktningar hafva onekligen sitt berättigande, och förslagslistorna, så väl som de af Hrr förläggare insända böckerna gafvo rikt urval för de olika behofven. Den förstnämnda gruppen representerades af ypperliga sagosamlingar samt s. k. »indianböcker», de senare alltid i öfversättning, den andra bjöd på Amanda Kerfstedts, Johanna Hofstens, Risbergs, Wieselgrens, Alcotts, M:me de

Pressensés m. fl. författares trefliga hvardagshistorier; den tredje på det Norstedtska *biblioteket för ungdom* med dess rikhaltiga teckningar från den organiska och oorganiska naturen, jemte historiska berättelser och smärre religiösa skrifter, hvartill kommo större och dyrbarare verk sådana som Tissandiers m. fl.

En del listor voro direkt uppgjorda efter ungdomens egen smak, i det man följt förteckningar öfver de mest eftersökta böckerna i ett större skolbibliotek, omfattande ett godt urval af såväl svensk som utländsk barnlitteratur. Här var det således de äldre, som af barnen sjelfva lånat sina goda råd. En och annan sådan lärdom kunde ock hemtas af de unga, som sjelfva besökte byrån, för att få råd för bokuppköp, hvilka stundom afsågo »hela släkten», eller af en moder, hvilken i förbigående kom att glänta på dörren till ett lyckligt hemlif, der familjen samlades kring aftonlampan till samfäld nöjesläsning, visserligen blott *en* gång i veckan — mera tillät icke det trägna arbete, som upptog föräldrar och barn — men då med så mycket större längtan och glädje.

Kort sagdt: Det lilla försöket att erbjuda rådpläging om julklapplitteraturen för barn utföll godt och bör framdeles kunna leda till ett närmande mellan föräldrarnes, lärarnes, författarnes och barnens uppfattning, som endast kan gagna den viktiga saken.

Med det nya året har Förbundet uppslagit sina bopålar i Slöjdföreningens museum, 15 Brunkeberg, der plats benäget upplåtits till den första April för dess dagliga verksamhet. Här hålles sålunda Förbunds-Byrån öppen för allmänheten alla söknedagar kl. 12—4, främst för att, i mån som olika grenar af det unga Förbundets verksamhet hinner ordnas, besörja alla med dem förenade angelägenheter, men äfven för att på be-

gåran, skriftligen eller muntligen, meddela upplysningar om Förbundets uppgifter och dess förberedande arbeten, utdela listor för anteckning af föreslagna medlemmar, utsända kallelse-bref m. m.

Förberedande arbeten pågå redan i flera riktningar, och torde det vara af intresse att här meddela något om dem.

Uppläggande af en inskrifningsbok för qvinliga arbetsökande torde blifva en af Förbundets första och lättast genomförda åtgärder. Dock afser man ytterst dermed *icke* att skaffa arbete af hvad slag som helst och på hvad vilkor som helst. Tvärtom vill man, sedan tillräcklig erfarenhet vunnits, försöka reglera förhållandet mellan arbetsökande och arbetsgifvare på så vidt möjligt rättvisa och billiga grunder, bjuda till att finna en mätare af arbetets värde i förhållande till den skicklighet, den tid och det ansvar det kräfver, m. m. Men för att insamla erfarenhet på detta hos oss hittills föga bearbetade fält, skall tillsvidare inskrifningsboken vara tillgänglig för qvinliga arbetsökande inom sådana arbetsområden, som kräfva *pröfvad* skicklighet i *undervisning*,

d:o i *skrifgöromål* och *bokföring*,

d:o i *ledningen af praktiska affärer* eller *företag*.

Vilkor för inskrifningen torde, enligt ett förslag, uppgjordt af ett för detta ändamål tillsatt utskott, blifva följande:

— att sökanden, antingen personligen, eller om hon är boende i landsorten, i bref, inlemnar sin egenhändigt skrifna ansökan,

— att hon lemnar intyg om erforderliga insigter och arbetsduglighet, utfärdadt af arbetsgifvare eller lärare, samt

— att, om hon är okänd, hon lemnar karaktersintyg af en eller två kända och aktade qvinnor, villiga att om sökanden lemna närmare uppgifter.

Förbundsmedlemmar erlægga vid inskrifningen ingen afgift, *icke* medlemmar 1 krona.

En inskrifningsbok kommer också att uppläggas för arbetsgifvare.

* * *

För *meddelande af råd för sjelfstudier*, pågå äfven förberedande arbeten.

Oändligt många bevis på huru starkt behovet är af ett sådan slags studiehjelp, som den här ifrågasatta, inom olika kretsar, helst i landsorten, kunde här anföras. Men det knappa utrymmet tvingar att stanna vid följande utdrag af ett bref från en intelligent ung qvinna i södra Sverige, skrifvet för jemt ett år sedan.

— — — — »Nu till en annan fråga och det en ansenligt djerf sådan, hvilken vuxit fram ur en tanke, som länge legat och grott inom mig och som jag här vill gifva luft.

Jag är, Ni vet det ju, mycket, mycket oöfvad i att skriftligen korrekt och tydligt uttrycka mina tankar. Men jag har icke ansett det vara rätt att tiga, då jag verkligen känt mig manad att göra något, om än så svagt försök, för att den måtte tränga fram denna suck, som medvetet eller omedvetet banar sig väg ur mången svensk kvinnas bröst.

På det Ni nu må rätt förstå mig och veta från hvilka af Sveriges kvinnor jag tycker mig förnimma denna suck, ber jag att få meddela huru jag tänkt mig kunna indela det bildade kvinnoslägtet.

Först mödrarna och husmödrarna: deras lifs gerning är ju gifven och dem räcker ju från alla håll en hjälpsam hand såväl i ord som handling. Komma så de kvinnor, hvilka fått eller varit nödsakade att välja en verksamhet, som antingen sporrar till sjelfstudium eller i sig sjelf medför uppfostran och utveckling i den ena eller andra riktningen. De återstående äro då antingen sådana unga flickor, som uppfostras för det egna hemmet, eller ett framtida kall, eller ock sådana, som åldras i det tysta föräldrahemmets enformighet, om de ej söka förströelse i tomma nöjen.

För de förra, försvinner lärotiden hastigt nog, förkortad af det genom riklig yttre hjälp understödda arbetet, i förening med den ungdomliga lifsglädjen. De sednare deremot, och bland dem räknar jag många vänner och bekanta, hafva af

ett eller annat skäl ej kunnat lemna sitt hem eller söka sig någon bestämd verksamhet, utan gå der år efter år i samma enformiga kretsgång, med få eller enstaka hemsysslor att egna sig åt, och åldras så att säga utan att hafva lefvat.

Med ett ord, jag söker hjälp för dessa flickor, som måhända kommit lefnadsglada, vakna, intresserade ur pensionen till ett hem i någon småstad eller på landsbygden, der ett intellektuellt samlif saknades och der ett oafbrutet enahanda hvardagslif så småningom kom dem att tröttna på kampen för vetande och vidare utveckling, i hvilken kamp de lemnas ensamma och utan kraftigt bistånd, till dess de så småningom, nästan omärkligt öfvergå till denna sorgliga typ af gamla fröknar, konstiga, småaktiga, klandersjuka m. m. som bra illa fylla sin plats i menskligheten.

Att rädda åtminstone några af Sveriges qvinnor från att öka antalet af dessa mer eller mindre sorgliga qvinnokarrikytyrer, vore i sanning mödan värdt, och nu kommer jag till frågan: huru rycka upp dem i tid från denna olycksbringande dvala, huru rädda dem?

Att de antingen tanklöst och likgiltigt sofva bort sin tid, eller i bästa fall läsa litet af hvad slags lektyr de komma öfver, eller också grubbla på samma ständigt återkommande tankar, derpå har jag sett talrika bevis; och O! hvad jag mången gång önskat mig hafva makt och förmåga att här väcka intresse och ingifva håg för studier, der att bringa ordning i tankegången och bota den moraliska indigestionen; der åter förmå till nedskrifvande af dessa enahanda grubblerier och genom detta deras utarbetande både göra dem klarare och åstadkomma framåtskridande. Med ett ord, jag ville förhjälpa dem till samlandet af ett kapital, som kunde förädla dem på samma gång det kryddade hvardagslifvet och på hvilket de slutligen kunde draga vaxel i en framtid, icke blott för sig sjelfva utan äfven för sin omgifning. — Men då min goda vilja dervidlag alltid var det enda jag hade att bjuda, hänvänder jag mig nu till er, som säkerligen vet råd och förstår att finna krafter till dessas utförande, med den djerfva fråga huruvida min aning huru man bäst kunde hjälpa är utförbar? Denna aning fick jag då jag kom att tänka på hvad jag läst om det sätt, man ju på andra sidan Atlanten använder att väcka håg för och att leda sjelfstudium. — Men dertill fordras bildandet af en Förening med skyldighet, att om så ske kan, värfva medlemmar, hvilka på samma gång njuta af alla dess fördelar. — — — —

Ack, hur glad jag skulle vara om jag ej förgäfves samlat mitt mod till detta försök att påkalla hjälp, och om jag ej genom denna min djerfhet allt för mycket pröfvat edert tålmod.

Så långt i fråga om behovet af Fredrika-Bremer-Förbundets plan att meddela råd tör sjelfstudier.

* * *

Ett förslag till en *sjukhjelpskassa för svenska lärarinnor och med dem likställda arbetande qvinnor*, har en förbundsmedlem, hvilken eger erfarenhet och kunskap i ämnet ädelmodigt åtagit sig att utarbета, och torde det kunna framläggas för styrelsen redan i Februari månad. Förslagsställaren har trädt i brevexling med stiftare och ledare af dylika anstalter så väl i Danmark som i Tyskland, der en stor sådan anstalt nyligen trädt i verksamhet. Skrifter i ämnet komma framdeles att blifva tillgängliga på Förbundsbyrån för hvar och en, som vill sätta sig in i den viktiga frågan huru hårdt arbetande qvinnor genom associationens hjälp skola kunna, medelst jemförelsevis små årliga afgifter, hvilka enligt vår uppfattning borde delas emellan dem och deras arbetsgifvare, försäkra sig mot den hjälplöshet och nöd, som för alla, hvilka äro ensamt beroende af sitt arbete, följa med sjukdom eller tärande svaghets-tillstånd.

✓ För att underlätta *qvinnornas deltagande i val af kommunernas fullmäktiga*, kommer Förbundet att vidtaga åtgärder, afsedda till gagn äfven för qvinnor i landsortsstäder, om man der vill mottaga Förbundets anvisningar och råd.

Den stora uppgiften att bereda *yrkes- och studiestipendier för flickor* kräfver naturligtvis noggranna och omfattande förberedelser. Dock må nämnas, att redan ett förslag föreligger uppgjort af en skicklig jurist, att en framstående finansman, tillhörig styrelsen, lofvat sitt biträde, att Professor Gyldén godhetsfullt lofvat att kontrollera de blifvande beräkningarne, samt slutligen, att man hoppas, att *när förbundsmedlemmarnes årsafgifter betäcka utgifterna för förbundets verksamhet, räntan af de kapitaliserade inträdesafgifterna må kunna anslås till stipendier*. Framgången af denna viktiga sak beror således i

ej oväsentlig mån af den tillslutning, Förbundet röner inom olika orter af vårt land. Hvar och en medlem, som erlägger sin inträdesafgift bör veta, att han dermed lägger grunden till ett kapital, hvars räntor kunna komma att, i form af stipendier, tillförsäkra ett under tidernas lopp växande antal unga qvinnor, den kunskap, som fordras för att de skola kunna draga försorg om sig sjelf och hjälpa de sina; och hvar och en som erlägger sin medlemsafgift må besinna, att han dermed icke blott främjar Förbundets verksamhet i dess olika syften utan också påskyndar den tid då det första »Fredrika-Bremer-stipendiet» skall kunna utdelas. Gåfvomedel skola med tacksamhet mottagas och fullständig garanti lemnas för deras förvaltning enligt gifvarens bestämmelse.

2. Om den norska »Kvindesags-Foreningen».

Bref af Fredrika-Bremer-Förbundets Kristianiakorrespondent.

(Öfvers.)

Kvindesags-Foreningen har nu offentligen framlagt sin inbjudning och hållit tre allmänna möten, deraf ett före inbjudningens offentliggörande samt de två senare åtföljda af diskussion. Inbjudningen har icke vunnit någon synnerlig tillslutning här i staden; man betraktar den som ett giller, utställt af vensterpolitiken i afsigt att fånga enfaldiga själar.

Af föredragen hölls det sista af Fru Ragna Nielsen. Det var nästan första gången här i Kristiania som en qvinna talat till en församling af män och qvinnor. Fru Niensens behagliga uppträdande, klara stämman och goda utförande framhöll och uppbar lyckligt det klart tänkta och varmt kända innehållet af hennes föredrag. Hon redogjorde för samundervisningen af gossar och flickor så som den bedrifves i Amerika, och förordade den såsom varande ett sedligt uppfostringsmoment af stor betydelse. Diskussionen om föredraget, som följde vid nästa möte var af föga intresse. Med undantag af en talare, som yttrade sig på grund af praktisk erfarenhet kringgick man snarare än ingick på saken.

I Studentersamfundet har kvinnosaken gjorts till föremål för föredrag och debatt trenne lördagsaftnar å rad förlidne höst; och voro Kvindesagsföreningen samt några af stadens damer inbjudna. Det inledande föredraget hölls af »formanden», stipendiat Trane Hagerup. Det var så bra, så klart, så frimunnadt och allsidigt, gaf så noggranna och omfattande upplysningar om de framsteg som skett i kvinnans ställning här i Norge, gendref så klokt och med så lugn moderation alla invändningar mot kvinnans rätt till utveckling, själfförvärf och själfständighet, att det i viss mån gjorde diskussion öfverflödig. At det trängande behovet af qvinliga läkare, samt pligten att tillmötesgå detsamma gaf han i synnerhet ett varmt och vackert uttryck.

För öfrigt var Cristoffer Bruns anförande det bästa och af alla det, som gjorde djupaste intryck. Han talade om den moraliska sidan af saken. Han utkastade en allt annat än ljus teckning af det moraliska tillstånd och de moraliska begrepp, som äro vanliga bland unge män och han framhöll, att för honom låg hufvudvigten af kvinnofrågan på det inflytande den kunde få på de sedliga spörsmålen. Skulle den draga kvinnornas sedebegrepp ned till männens eller skulle den höja upp männens till kvinnornas? Han talade med den innerlighet och det nästan apostoliska allvar, som är honom eget. Då han slutat, var det tyst och stilla i salen som i en kyrka, och man såg omkring sig blott allvarliga, bleka anleten som tydligt visade hur djupt orden gripit.

I Nytt Tidskrift har Fröken Gina Krog skrivit ett par duktiga och allvarliga artiklar om kvinnosakens närmaste uppgifter i vårt land, som hafva blifvit mycket lästa och vunnit mycket bifall. I det hela kan man ej klaga, att ju icke saken här för närvarande dryftas, snarare att man talar så mycket om den, att man kan ledsna dervid. Hvad kvinnosakens vänner för närvarande behöfva är icke ord, utan mynt. I det utmärkta föredrag, Esselde höll vid Fredrika-Bremer-Förbundets stiftande i Stockholm framhålltes svårigheten för qvinnan att tillgodogöra sig de henne medgifna utvägarne till bildning och förvärf, emedan det fattas henne tillgångar för förkunskapernas inhemtande. Det samma gäller hos oss. Vid vårt universitet står hädanefter hvarje stipendium öppet för qvinliga studerande, men svårigheten är för dem att komma fram till studenten. Redan nu hafva vi exempel på att qvinliga aspiranter till studentexamen måste under studietiden arbeta för sitt uppehälle. Det har därför bland kvinnosakens vänner uppstått en önskan att kunna efter engelskt mönster bilda en fond i ändamål att bereda qvinnor, som hafva håg och anlag för studier

räntefria lån. Men härtill fordras först och sist — pengar!

Det kan tilläggas att föreningen redan har 500 medlemmar samt att hon har utfäst ett pris af 1000 kr. för den bästa redogörelse för kvinnans ekonomiska och sociala ställning i Norge, jemförd med i andra länder, jemte uppgift om medlen att förbättra densamma.

M. S.

3. Gift kvinna oantaglig till befattningar med offentlig uppbörd.

Postverket har med en märklig skrifvelse till K:gl. Maj:t begärt att få upplåta ett antal post-stationer af högre klasser åt kvinnor, hvilken begäran bifallits, dock med förbehåll att befattningarna tillsättas endast på förordnande och att innehafvaren, om hon träder i gifte, lemnar tjänsten. Generalpoststyrelsen förutsatte visserligen i sin skrifvelse något sådant, dock endast *vilkorligt* och *tills vidare*; men K:gl. Maj:t tyckes hafva följt den grundsats, som skarpare uttalats af en reservant i generalpoststyrelsen; den nämligen, att *offentlig uppbörd ej kan anförtros åt personer, hvilka, såsom gifta hustrur äro omyndiga.*

Afskrifter af handlingarna i dessa ärende finnas till genomseende på *Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 15 Brunkeberg, öppen kl. 12—4.*

4. Svenska kvinnors verksamhet inom olika grenar af läkekonsten.

2. Förlossningskonsten.

(Forts. fr. 5:te häft. 26:te årg.)

Vi hafva i det föregående gifvit en överblick af förlossningskonstens utveckling hos oss, allt från dess grundläggande af Johan von Hoorn, 1663, till dess betydande utveckling i kraft af P. G. (»den store») Cederschöld, hvars bemödanden, 1829 förskaffade barnmorskan den sällsynta utmärkelsen att

få utöfva äfven den instrumentala förlossningskonsten, och hvars handbok gaf henne en förträfflig ledning. Vi hafva vidare visat huru på 1860-talet, i striden mellan Prof. Hjort, hvilken ville höja och vidga barnmorskans verksamhet, och Professor F. A. Cederschiöld (den yngre), hvilken tvärtom ville inskränka densamma, den senare segrade och huru hans seger bekräftades genom utgifvandet af hans lärobok 1873 (ej såsom af misstag i det föregående uppgifvits 1863), hvilken lärobok, tillika med de alltsedan 1777 bibehållna ytterst låga inträdesfordringarne, hämmat all vidare utveckling af barnmorskekallet och bidragit att sänka dess anseende.¹⁾

Vi skola nu i korthet redogöra för den i Danmark började striden emot hela barnmorske-intitutionen, angifva den svenske läkaren Dr. Wretlinds ställning till den samma, vidare meddela några inlägg i saken, som kommit oss tillhanda från erfarna så väl mödrar som barnmorskor, samt slutligen med stöd häraf uttala vår egen uppfattning af hvad som hos oss är grundfelet i institutionen, och söka utvägar att häfva detsamma.

Det var Dr. Leopold Meyer i Kjöbenhavn, som i n:o 7 af Hopitalstidende för 1884 började anfallet mot barnmorske-intitutionen.

Han förklarade att barnförlossningskonsten vore en alltför vigtig del af läkekonsten för att utan fara kunna bedrifvas af blott svagt yrkesbildade och i allmänbildning lågt stående barnmorskor, hvilkas okunnighet om användningen af antiseptiska medel han tillskrifver det i Kjöbenhavn »enorma» antalet lättare barnsängsfebrar. Men icke blott vid abnormfall utan äfven vid fullt normala förlossningar vill han, att mer och mer barnmorskan lemna plats för läkaren och inskränker sig till att blott såsom hans biträde och under hans tillsyn vårda patienten sedan förlossningen skett. Han uppvisar att så äfven sker i andra länder, att frågan står på dagordningen i Tyskland och är till stor del redan genomförd i Paris, London

¹⁾ Under Prof. Hjorts tid hade med Göteborgs läroanstalt för barnmorskor förenats undersökning af hafvande, besigtning af fosterbarn, poliklinik för sjuka barn, för underlifssjuka m. m.

och New York.¹⁾ Han medgifver att kostnaden blefve betydligt höjd, men anser denna börda väl uppvägas af besparingen af antalet menniskolif, som enligt honom skulle blifva följden. Invändningen att barnmorskornas ställning, redan dålig, skulle ytterligare försämras, bemöter han med förslaget att minska antalet barnmorskeelever. Han tillägger slutligen att förlossningsvetenskapen blir lidande på att läkare hafva så få tillfällen att bidra till deras främjande.

I Hospitalstidendes n:o 8, 10 och 13 bekämpas dessa åsigter af Hrr. Dr. Sophus Meyer, och flera andra läkare samt af föreståndarinnan för »den kongelige Födselstiftelsen,» fru J. Wegener. Här försvaras barnmorskorna såsom i allmänhet dugliga qvinnor, hvilka förstå hvad de lärt, antiseptiken inberäknad, i den form de inhämtat den, men påpekas orimligheten af att begära, att de skola förstå hvad man aldrig låtit dem lära. Uppgiften om de många fallen af lätta barnsängsfebrar och deras följder bestrides; förslaget att läkaren skulle göra förlossningen, men begagna barnmorskan som biträde och med henne dela ansvaret uppvisas vara ohållbart; läkarnes benägenhet att öfvertaga uppgiften betviflas likasom deras förmåga att medhinna densamma. Specialister blefve dyrbara och föga anlitade utanför de rikas krets; dödsprocenten bland barnaföderskor har icke visat sig vara mindre i länder der läkare användas i barnmorskornas ställe, och otvifvelaktigt passas qvinnan bättre än mannen att leda en förlossning, der ej en större fysisk styrka är af nöden. Fru Wegeners uttalande är särdeles märkligt, och hänvisa vi särskildt till hvad som deraf anföres i Eira (för den 15 maj 1884, sid. 292—293), hvars redogörelse vi här följt. De flesta af Dr. Leop. Meyers motståndare förena sig med den tyske läkaren Dr. Brenneckes förklaring, att flertalet barmorskor icke kunna blifva sitt kall vuxna förr än man från grund och botten förbättrar kåren.²⁾

* * *

¹⁾ »Förlossningskonstens i utlandet redan delvis skedda öfvergång i männers händer — skriver till oss en sakkunnig person — torde väl knappast kunna betraktas annorledes än som ett naturvidrigt rån, hvilket det tillkommer den nya tidens qvinnor att i eget välförstådt intresse återbörda. I den meningen har ock i England, för icke så länge sedan, en qvinna af ansead och rik familj, nemligen den från Krimkriget allom bekanta Florence Nightingale, i ett arbete om barnsängsvård, på det lifligaste uppmanat sina landsmaninnor, att i barnmorskekallet se en bana för bildade qvinnor, som böra förvärfva sådana kunskaper, att manlige förlossningshjelpare blifva helt och hållet öfverflödiga.»

²⁾ En skrift i ämnet af denne Dr. Brennecke Sudenburg »Hebammen oder Diakonissen für Geburths hülfe» Leipzig-Neuwied 1884 yrkar kraftigt på reform af barnmorskeväsendet och väcker i olika kretsar af nordtyskland stort uppeende.

Red:n.

Så långt det danska meningsbytet. Den svenske läkaren Dr. Wretlind tager till orda med följande märkliga sats, hvilken med ens ställer frågan, så vidt den dittills varit berörd, på dess rätta grund:

»Frågan, huruvida läkare eller barnmorskor äro lämpligast att sköta normala förlossningar, får man lättast på det klara, om man framför ordet läkare tillägger ordet: *qvinliga*.»

Den som har en läkares värf, fortsätter dr. W., kan aldrig i sitt fack veta för mycket, men ofta för litet, och barnmorskan har ofta en läkares värf. Detta dock endast der abnorma förhållanden förekomma. Sådana *borde* vara ytterst sällsynta, och för den naturliga lifsförrättningen har en kunnig och samvetsgran barnmorska tillräckliga insigter. Att, när läkare måste tillkallas, qvinliga sådana måste vara att föredraga, är dr. W:s öfvertygelse, och han har godt hopp att den tid kommer, då fullbildade qvinliga läkare skola finnas i alla större städer. Den *bästa möjliga* förlossningshjelpen är, naturligtvis den, som är fullkomligt förtrogen ej blott med förlossningskonsten utan med *hela* medicinen, förutsatt att personen *i öfrigt* eger fullgoda kvalifikationer äfven i de hänseenden, som påfordras vid *endast normalt* förelöpande fall. Ty dessa böra alltid blifva flertalet; och den, som är olämplig der, är *på det hela* olämplig till hvardaglig förlossningshjelp, huru skicklig han må vara att sköta abnorma fall.

Här är det just vi stöta på frågas kärna, förklarar dr. W. Läkaren är den kunnigaste. Men har han ock den största praktiska färdigheten (handlaget och öfningen) vid de små detaljer, som yrket kräfver i normala fall? Detta är ovisst!¹⁾ — Har han vidare första platsen i afseende på det

¹⁾ En landsortsläkare skriver i ett privatbref till förf. med afseende på detta ämne bland annat: »Läkaren kallas ju i regel endast till de *svåra* förlossningarna, Huru skall han rätt kunna sköta dessa. då han aldrig får se några *normala*? . . . i allmänhet är nog barnmorskan styfvare än doktorn. Jag sjelf har t. ex. under 5 års *praxis* varit med om 6 lätta förlossningsfall, hvad blir det för erfarenhet och vana?»

sinnelag (tålmod, uthållighet, barmhertighet) och andra egenskaper (förmåga att vaka och kanske hungra), som yrket vanligen kräver? Säkert icke! — Kan det vidare vara likgiltigt för qvinnan, om hon har ett biträde af sitt eget eller det andra könet, så att det berör henne på samma sätt? I de flesta fall säkert icke! Särskildt torde de svenska (nordiska?) qvinnorna, mer än andra, af blygsamhetsskäl föredraga ett qvinligt framför ett manligt biträde. Säkert ha derföre de rätt, som säga, att de praktiserande läkarne i allmänhet — äfven om de ville det och hade tid dertill — icke kunna obestriddt konkurrera med barnmorskorna. Särskildt utbildade och uppöfvade ackuschörer kunna det naturligtvis bättre; men deras köns egenskaper skola dock stå äfven dem enligt regeln i viss mån i vägen. Endast fullt utbildade, qvinliga läkare, som varda specialister, kunna *obestriddt* taga första platsen *hos oss* — detta skall säkert erfarenheten visa.

Å andra sidan erkänner dr. W., att barnmorskorna sakna mången insigt, som stundom vore af nöden vid deras förrättningar, detta ehuru våra svenska barnmorskors utbildning har stora företräden framför andra länders.¹⁾ Men oaktadt dessa företräden, säger dr. W., *måste* barnmorskan förfalla till en mer eller mindre själlös slentrian och *kan* knapt taga sitt kall annat än såsom ett mekaniskt handverk. Hon har intet tillfälle att öka sitt vetande eller följa med sin vetenskap sedan hon lemnat läroanstalten, ty det finnes ingen litteratur, som är afsedd för henne, en brist som icke kan ersättas af ett eller annat cirkulär från medicinalstyrelsen. En månadsskrift borde utgifvas för att fylla detta behof, en god samverkan mellan barnmorskor och läkare är omöjlig, om ej de förra få utväg att följa vetenskapens framsteg.

Dr. W. anser sjuklighet och dödlighet bland barnaföderskor vida större i städerna än på landet, ehuru de förra hafva långt

¹⁾ Deras kurs omfattar sålunda 9 till 12 månader då i Tyskland man ger dem endast 8 å 9, i Danmark blott 5 å 6 månader. I intet af dessa länder undervisas de i instrumenters användning.

större tillgång på barnmorskor. Orsaken är att barnmorskornas beskaffenhet i allmänhet är sämre i städerna än på landet. Endast de »instrumentlärda» ooh bäst undervisade barnmorskorna röna efterfrågan från landskommunerna, hvilka sjelfva aflöna barnmorskan. För de mindre kunniga finnes ingen annan utväg än att slå sig ned i städerna, der som bekant få eller inga fast aflönade barnmorskor anställas, utan hvar och en söker sin praktik der hon finner den. Ett annat skäl är att barnmorskan på landet, långt från läkare, tvingas till mera eftertanke och sjelfverksamhet. Ett tredje skäl finner dr. W. deri att barnmorskan på landet visserligen har en anspråkslös ställning, men dock är fredad från nöd, hvilket deremot ej alltid är fallet i städerna.

Bot för de öfverklagade missförhållandena finner dr. W. främst i en bättre utbildning af barnmorskorna hvarmed skulle följa ett högre anseende. Den hos oss anslagna studietiden anser han tillräcklig, men inträdesfordringarne alldeles för låga. Dr. W. beklagar äfven att så få qvinnor med kunskaper och uppfostran egna sig åt barnmorskans kall, hvilket icke för det naturliga sinnet kan vara mera motbjudande än sjukvårderskans yrke, och, åtminstone i städerna, ej heller mera ansträngande. Skälet härtill söker dr. W. deri, att barnmorskans kall icke är i allmänna föreställningssättet så aktadt som det borde vara. Om nu qvinliga läkare utbildade sig till ackuschörer, tror dr. W. att det skulle inverka höjande på barnmorskans anseende. Han instämmer äfven i Fru Wegeners förslag att barnmorskorna skulle förbjudas att sköta patienten efter förlossningen. Han anser att den frossa och feber, af barnmorskan mjölkfeber kallad, som ofta kommer på andra eller tredje dygnet *alltid* står i samband med en infektion eller en lokal inflammation, och kräfver läkarevård, om den ej skall grundlägga ett smygande ondt, som en dag kan kräfva sitt offer.

Efter att sålunda hafva uttalat sig om frågans olika sidor slutar dr. W. med att ånyo påyrka en bättre bildning och bättre ställning för barnmorskan.

»För den bättre utbildningen slutar dr. W., kräfves icke längre undervisningstid, men bättre underbyggnad. Finnes en sådan, så är — enligt min mening — qvinnans »perfektibilitet» i allmänhet fullt ut lika stor som mannens och, i afseende på kallet ifråga säkert större; ty qvinnan har, såsom jag förut sagt, här många viktiga egenskaper, som mannen icke har.»

Så långt den svenske läkaren

Sammanfatta vi nu de anmärkningar mot barnmorskeinstitutionen och dess idkare, som af dess försvarare uttalats, så få vi följande förteckning:

1. För låga inträdesfordringar och i följd deraf bristande allmänbildning och förstånd om tillämpningen af det lärda.

2. Bristande tillfälle till fortsatt utbildning och deraf följande slentrian i yrkets utöfvande.

3. För länge fortsatt tjänstgöring hos patienten, hvilken efter skedd förlösning borde öfverlemnas åt läkares, helst qvinnliga läkares vård.

4. Dålig aflöning, fattigdom och brist på ålderdomsförsörjning.

5. Bristande förtroende mellan läkaren och barnmorskan.

6. Det ringa anseende barnmorskekallet och dess utöfvare åtnjuta.

Allt detta är tvifvelsutant sant och medverkar kraftigt till det missnöje, som i vida kretsar äfven inom vårt land råder med barnmorskeinstitutionen. Och likväl är icke grundfelet nämndt, hvarken i det danska meningsbytet, eller af dr W. I ett bref underteckadt »en gammal moder», som för några år sedan kom oss till handa finna vi det åtminstone från en sida antydt. Då detta bref innehåller, jemte många föräldrade, åsigter, verkliga guldkorn af enkla men slående sanningar och tillika röjer

märkliga missförhållanden, hafva vi ej tvekat att här meddela hufvudpunkterna i detsamma: Anmärkas bör dock först, att den gamla modern haft tio barn, alla likasom hon sjelf friska och sunda, samt att hennes tankar i ämnet nedskrefvos under en tid, då en svår epidemisk barnsängsfeber var gängse.

»Hvarför», frågar hon, »dö så många unga mödrar med sina späda barn eller gå bort ifrån dem, just då de bäst behöfva deras vård?» En af hufvudorsakerna är, enligt hennes förmenande, den öfverflödiga lärdomen och den bristande godheten hos barnmorskorna. Den gamlas räsonnement i fråga om kunskapen torde knappast vara hållbart inför vår tid, dock må några delar deraf här anföras: »Förlossningskonsten har, i sin sträfvan att blifva en teoretisk vetenskap, förgätit naturens kraf och föraktat de enkla medel, som hon af ålder brukat och som fordom ansetts outhärliga för moderns tillfrisknande.» Brefskrifverskan tror, att den nutida barnmorskan på landet ofta *före* förlossningen onödigt ingriper i naturens arbete men *efteråt* försummar att underlätta detsamma. »Men att icke göra hvad naturen fordrar, det är att förolämpa naturen och så uppstå dessa inflammationer eller långvariga lidanden, som antingen genast döda våra unga mödrar eller göra dem sjukliga och odugliga att vårda sitt dyrbara kall».

Jordegumman, heter det vidare, behöfver, för att taga emot det lilla barnet samt skydda det och dess moder för skadliga inflytelser, icke så fasligt mycken stor lärdom, men en stor hjertats godhet, mycket tålmod och erfarenhet. Att välja detta yrke blott för utkomsten förtager det förbarmande och medlidande, som äro oskiljaktiga från en barnamoders vård.

Den gamla modern känner förhållanden af den mest upprörande beskaffenhet, härflytande af barnmorskans fåfänga och egennyttia; så ett fall, der förlossningen af en fattig moder med våld påskyndades för att sätta barnmorskan i stånd att betjena en rik och förnäm dam, der stort honorar var att

vänta. »Men, fortsätter hon, att vanvårda en barnamoder, att slitande och rifvande vilja påskynda födseln, att använda våld då naturen kunde hjälpa sig sjelf, det är förskräckligt, omenskligt!»¹⁾ Att så dock ej sällan sker på landet utan åtal, och att allmogen därför mångenstädes bär fruktan för de höglärda och högmodiga barnmorskorna och att mödrar hellre hjälpa hvarann än de anlita dem, derpå har hon sett många exempel; och ansedda läkare, vid hvilka hon talat, hafva uppmanat henne att låta sina erfarenheter komma till allmänhetens kännedom, hvilket ock delvis skett i tidskriften Eira.

Till de sex befogade anmärkningar öfver vår barnmorskeinstitution, som förut anförts, kunna vi nu enligt »den gamla modern» lägga en sjunde om den ringa moralitet, som meddelas barnmorskan i förhållande till lärdomen, hvarigenom hon förledes att missbruka den senare. Härmed hafva vi närmast oss grundfelet i institutionen.

Ännu bestämdare och med hela tyngden af den personliga erfarenheten så väl från läroanstalterna för barnmorskor som från dessas praktik har en yngre sakkunnig person uttalat detsamma till oss i en serie bref, fulla af förbittring och sorg öfver den förnedring, som råder inom ett kall, hvilket för henne är heligt och dyrbart. Vi anföra några spridda utdrag af dessa bref.

— — — — »Helt visst är det icke många, som hafva en aning om huru bedröfligt klena kunskaper somliga af våra barnmorskor mången gång innehafva, men ännu färre kunna göra sig ett begrepp om, åt hvilket uselt lefnadssätt en del af dem hängifvit sig före elevtiden, och kanske dermed sedan fortfara, utan att därför mista förtroendet. Trovärdiga uppgifter från skiljda håll nämna ett ej ringa procent-tal. — — — Är då

¹⁾ Såsom en ohygglig kulturhistorisk kuriositet må här anföras ur en uppsats i Eira af Fru J. Hedén (f. d. föreständerska vid läroanstalten i Göteborg), att i forna tider svårare förlossningar underlättades medelst spikar, besmanskrokar o. d.!

barnmorskans kall öfvergifvet och bortglömdt af både Gud och menniskor, eftersom depravationen der får ohejdad frodas? — — — Mycket har det smärtat mig och många kamrater, att icke svenska mödrar, infly telserika, rensinnade qvinnor, hvilka eljest uträtta mycket godt, försökt att ingripa i dessa missförhållanden. Möjligen har man tänkt att barnmorskans enskilda lif icke har något att göra med hennes yrke. Men äfven i så fall misstager man sig troligen. Det är numera ej en blott hypotes utan en erkänd sanning, att den förlossningshjelpare, som lefver i sedeslöshet, är under vissa förhållanden mycket vådlig för barnaföderskans lif och helsa, ja kanske mera än den okunnigaste. Längre sedan har man inom våra läroanstalter för barnmorskor börjat märka, att patienter, hvilka stodo under en viss elevs vård, fingo den ena efter den andra, barnsängsfeber och dogo, samt huru vid noggrann efterforskning det befans att den ifrågavarande eleven fört ett sedeslöst lif.

Jag behöfver blott hänvisa till »*Studier och arbeten*» af *Prof. Hjort*, till *Richardsons »Vår tids sjukdomar»* samt till *Professor Ullmans märkeliga inlägg i ämnet (Hygiea n:r 11 för 1884)* för att styrka dessa påståenden; men att sådant kan ega rum, måste ju på det djupaste förbittra och uppröra samvetsgranna och ärbara qvinnor. . . . Det är således af yttersta nöd att alla af Dr Wretlind så väl som af mig antydda missförhållanden upphäfvas, främst för de oskyldiga mödrarnas skull, men också för barnmorskornas. Det är ej mer än rätt och billigt att statsmakterna bjuda till att genom anslag m. m. godtgöra hvad de så länge försummat; men på det sedliga området, der måste, enligt mitt förmenande, ovilkorligen qvinnorna sjelfva hålla vård och vakt». — — —

Härmed är då grundfelet i vår barmorskeinstitution blottadt. Det är bristen på sedlighet samt frånvaron af all garanti för

att bättring skall kunna framkallas, äfven då när viljan dertill förefinnes hos ledarne. Institutionen nödgas mottaga sina elever utan all pröfning af deras karaktär och föregående lif; hon har blott alltför ofta försummat att ställa några sedliga fordringar på läroanstalternas ledare och *kan* sålunda icke hålla på sådana fordringar i förhållande till de unga eleverna; hon ger eleverna kunskap, men gör intet för att utbilda deras karaktär: deraf bristen på pligttrohet och ansvarskänsla hos så många af dem, i hvilkas händer våra unga mödrars och det nyfödda slägtets lif är lagdt; deraf mången barnmorskas mindre hederliga binnäringar, från hvilka smitta och febergift spridas till oskyldiga mödrar, utvisande att mortaliteten bland barn och mödrar står i ett bestämdt förhållande till barnmorskans moralitet.

Att förhållandet, särskildt i de större städerna, länge varit sådant det här skildrats, är en offentlig hemlighet, om hvilken mödrarna synas vara okunniga, men som bittert beklagas af rättänkande läkare och främst af rensinnade, samvetsgranna barnmorskor. Sådana ega vi lyckligtvis ej få, och i fråga om dem kan med dubbel rätt användas Dr Wretlinds ord, fattade i djupare bemärkelse: »Så som det nu är stäldt, kan man förvåna sig, att barnmorskorna uppbära sitt viktiga kall så pass godt som de verkligen göra». Önskligt vore, äfven ur sanitär synpunkt, att de aktningvärda barnmorskorna blefve företrädesvis af läkare förordade och af mödrar eftersökta, hvilket långt ifrån alltid är fallet.¹⁾

Här är dock icke stället att vidare intränga i denna sak. Det har blott legat oss om hjertat, att till hrr läkares utsago om nödvändigheten af barmorskeinstitutionens höjande i *intellektuellt* och *ekonomiskt* hänseende få foga vår, om dess trängande behof af en genomgående *moralisk* reform.

¹⁾ Vi känna en ärbär barnmorska, under hvars vård aldrig någon patient haft barnsängsfeber, ehuru hon tienstgjort i Stockholm då febern der gått epidemiskt och hennes patienter mestadels varit obemedlade och trångbodda.

På intet af de nämnda områdena kan förbättringen vara svår att genomföra. Vi nämna här efter inhemtande af sakkunnigas åsigt några få åtgärder:

1. Betydligt höjda kunskapsfordringar för inträde i läroanstalterna.
2. Förordning, att sökande till elevsplatser skola anmälas, icke som nu af ett opersonligt embetsverk, utan af en för ändamålet inom hvarje län utsedd eller frivilligt bildad pröfningsnämnd af allmänt aktade, erfarna *qvinnor*.
3. De förenade läro- och sjukvårdsanstalternas ställande under ledning af föreståndarinnor, hvilka förena den högre allmänbildningens fördelar med den utbildade sjuksköterskans erfarenhet och hjertelag.
4. Kunskapsområdets vidgande.
5. Anordning af en sjukvårdskassa och en pensionsinrättning för barnmorskor, med hjälp af statsanslag.
6. Norm fastställd för barnmorskans aflöning och tjenstgöringsskyldighet.
7. Förpligtelse för alla församlingar, i städerna så väl som på landet, att anställa instrumentlärda barnmorskor till ett visst antal, motsvarande folkmängden.

Först när en genomgripande reform i nämnda syfte blifvit genomförd, skall såsom Dr Wretlind med rätta önskar *qvinnor* af alla samhällsklasser kunna med bibehållen sjelfaktning egna sig åt barnmorskors kall; och först då skall den nu så sjunkna och förnedrade, ofta från dräggen af den *qvinliga* befolkningen rekryterade institutionen, kunna höjas till en värdig uppfostringsanstalt för ett kall, som borde vara för hvarje *qvinna* heligt och stort — kallet att på rena armar bära fram i lifvet det nya släktet samt ömt och insigtsfullt vårda dess mödrar, hvilkas lif kan bero af deras *hjelperskors* moralitet. Mätte för vinnande af ett sådant mål ärbara mödrar, de högst ställda

lika väl som de anspråklösaste, villigt samverka med de ädlaste medlemmarne af den så högt aktade svenska läkarekorpsen.

5. Korrespondance fra Kristiania.

Som et tidens tegn kan det berettes, at det for første gang hos os har hændt, at en kvinde har holdt tale ved en offentlig fest. Til sammenligning kan noteres, at for nogle aar siden vilde Fr. Asta Hansten ¹⁾ holde en tale ved fru Gundersens, vor første skuespillerindes, jubileums-fest. Det optoges som en skandale og hindredes. (I et blad blev dog Asta Hanstens, ikke holdte, tale trykt sammen med de andre aftenens taler, og man fik da se, at hendes var meget smuk, maaske den bedste af alle). Denne gang var det fröken Gina Krog, som under varm tilslutning, udbragte skaalen for Holberg ved den liberale forenings Holbergsfest 3:die december. *Skaal* var dog et ord, som uforvarende og urigtig slap mig af pennen; thi af et slags koketteri med totalafholdenhedsmændene, der har repræsentanter i foreningen, feiredes Holbergs minde med ægte Holbergsk afholdenhed: kun the og hvedebröd serveredes. (Holberg vilde foretrukket kaffe, som fröken Krog bemærkede). — Ved en saadan stor leilighed, som naar et helt land feirer mindefest for sin literaturs fader, sættes meget i værk og mange anstrænger sig. Man maa være glad, om der præsteres en ting af blivende værd. Dette blev tilfældet hos os. Professor Sars's tale ved universitetets Holbergsfest vil blive staaende

¹⁾ Asta Hansten har for meget været dömt efter »egne misgreb og andres fordomme»; det fortjener at erindres at hun er forfatterinde af en ædel, overlegent og aandrigt skrevet bog »Kvinden skabt i Guds Billede», foruden af flere mindre, men altid værdifulde indlæg i kvindernes sag. Er emigreret til Amerika.

som monumentet over dagen, fordi den var et verdigt monument over Holberg. Man maatte mindes Björnsons tale ved Wergelands stöttens afslöring. Anledningen var begge gange lige stor og blev lige glimrende fyldestgjort. Den gang Björnson skulde holde talen over Wergeland, fremkaldte denne ordning en modstand og en splid og uro, som er næsten exempellös i vort rolige Kristiania. Er det et tidens tegn, eller kom det af, at et Universitetsanliggende er det vanskeligt at blande sig i? — men uagtet Sars var netop den rette mand til at tale over Holberg, som Björnson var den rette mand til at tale over Wergeland — det vil sige den eneste, som kunde magte opgaven — og uagtet Sars er alle saakaldte konservative en lige saa slem torn i öinene som Björnson, saa tog dog publikum Sars's valg til taler med ro, og de fortrinlig *adgangsberettigede* glimrede ikke ved sin fraværelse fra universitetets festsal, saaledes som de havde gjort fra storthingspladsen ved Wergelandsfesten. Fölgen var, at da professor Sars holdt sin store tale i den festlig smykkede sal for den festlige forsamling var det for et, for en stor del uvelvilligt publikum. Talen indrammedes af en smuk kantate, hvor Lammers' storslagne sang og Reimers' udtryksfulde deklamation gjorde ypperlig virkning. Eftersom talen skred frem, saa man de ildesindede minke der de sad, og da festen var forbi, hörte man, at der var ingen af det gode publikum — det gode publikum kalder jeg dem, der dömmet efter instinkt og dem der dömmet med sagkundskab — uden at de var tilfredsstillet og henrevet. Gode höire-mænd tilstod aabent, at de havde aldrig ventet at faa höre noget godt fra den kant, men *dette* var udmærket, det maatte indrömmes. — Nogle var vundne, andre var overvundne. Professor Sars havde da ogsaa alle betingelser for at fylde sit hverv: Det brede historiske grundlag, det indgaaende kjendskab til alle Holbergs forudsætninger; det fine esthetiske og literære skjön, og et kjendskab, en forstaaelse og en kjærlig-

hed til Holberg, som vel ingen anden her i landet. Med Holberg har han mange beröringspunkter; med Holbergs vid er hans eget beslægtet. Dertil kommer, at det historiske og literære »*portrait*» er professor Sars' styrke. Hans *portrait* af Holberg slutter sig glimrende til de storslagne *portraits* af Olaf Trygvesen (i *Udsigt over Norges Historie*) og af Nordahl Brun (i *Indledning til Grundloven*). Hovedsagen er dog det altfor lidet paa-agtede: Kun en stor aand kan skildre en stor aand. Mangler denne betingelse, kan ingen studier, kundskab, anstrængelse, selvikke beundring erstatte den. Derfor fyldte professor Sars maalet. Uden anstrængelse, roligt og ædelt byggede han Holberg op af det materiale hvoraf Holberg bestod og byggede ham op til hans fulde höide. Resultatet blev en bautasten ligesaa storartet, som den Björnson satte over Wergeland.—

Juleliteraturen er i aar vinterens mærkeligste begivenhed; den er jo ogsaa repræsenteret af Björnson, Ibsen, Kjelland og Lie. *Björnsons: Det flager i byen og paa havnen* kjender man vel lige saa godt i Sverige som her; man ved at det er en storslagen bog. Den er som en mægtig flod, men lig mangen mægtig flod falder den ud i sin biflod og tager dens løb, saa bifloden bliver hovedflod, og optager tillige mange mindre floder og vande, hvoraf ikke faa med urent vand. Hovedmotivet er slægtshistorien, men den bliver næsten borte i smaapigernes historie, og naar den kommer frem igjen er den ikke længer hovedmotiv. Opreisningen af moralen er bogens ide, men fra dens opreisning gennem Kurte-slægtens opdragelse og selvopdragelse bliver accenten lagt over paa dens opreisning gennem skolepigens opdragelse. Alt er godt motiveret og ingen motiver er sluppet, compositionen er, seet som helhed, storartet, men motiverne er saa stærkt slynget hinanden, at grundlinjerne, skjönt altid tilstede, ikke altid er lette at følge, de har ikke den skarphed og klarhed, som dog er den store compositions triumph. Björnson har i *det flager* valgt et sujet,

hvor han kunde faa anvende alle sine kræfter, alle sider af sin mægtige digtergaave, men derfor viser han ogsaa i den *les défauts de ses qualités*. Der er hans uhyre kraft, hans brændende sandhedssögen, men kraften skeier undertiden ud i raahed, hans for al skepsis og halvhed fremmede natur bringer ham undertiden til at lade sig henrive af et nyt system og til at tro, at han har fundet sandheden, naar han har fundet en ny formel for den, og den nye formel: »Kun den uskyld er stærk som kjender det onde og har kjempet mod det fra barndommen af», — den bringer ham undertiden til at trampe paa det, som han kjemper for og vil bevare: Blufærdighed og moralsk renhed. Men at Björnson kjæmper for den rene moral, for »monogami og troskab» og at han stiller fordringen derom til mennesket, til mand og til kvinde, uden prutningsmon, det er hans uvisnelige hæder, og det forsoner, selv naar den rene moral holdes frem gjennem saa megen urenhed, at det urene imellem bliver hovedindtrykket. Adskilligt i bogen synes at tyde paa, at Björnson i visse henseender er i en gjæringsproces, at han paa sit næste stadium vil have udskilt og afklaret det stygge, saa at den næste frugt hans geni afsætter kan staa ligesaa meget over *Det flager* som Leonarda over Magnhild.

Forsones vi med det stygge hos Björnson ved hans ophöiede moral og kraftige tro paa det gode, saa frigjøres vi fra det stygge hos *Ibsen* ved hans overlegne teknik. Aldrig har vel Ibsens sprogkunst, hans replikbehandling, hans dramatiske evne, hans menneske-kundskab vist sig mer overlegent end i *Vildanden*, men heller aldrig har hans forkjærlighed for det sørgelige og det haablöse, hans fuldstændige skepsis ligeoverfor det godes seier kommet stærkere frem; men naar vi har forvundet det bedske hoved-indtryk, har vi, som altid hos Ibsen, en intens glæde ved hver enkelhed og ved kompositionens mesterskab.

Kjelland har meget af Ibsens pessimisme, men hans temperament er lysere, hans sociale forudsætninger fra først af

gunstigere. Der gaar gjennem alt hvad han skriver en udpræget sands for livets goder, som gjør hans pessimisme mindre bitter, mere objektiv. Kjelland er det lyseste hoved blandt vore forfattere, hans talent det mest spontane. Det kommer af at han er aristokraten blandt dem, hans talent er som en blomst, der er skudt op af en vel præpareret jordbund. Derfra hans overlegne lethed i sprogbehandlingen, hans verdenskundskab, hans nedarvede indsigt i mangt og megt. I *Fortuna* har han et emne som han kjender ud og ind, saaledes som man kjender det man er voret op i. *Fortuna* er som en handels-aristokratiets protest mod indtrængende diletantisme og snobberi. Sikkerhed ligeoverfor emnet sikkerhed i behandlingen gjør at indhold og form er smeltet sammen til klassisk enhed. Man har fundet *Garmann og Worse* friskere, *Skipper Worse* skjønnere, *Gift* dybere, men fine skjønnere er dog enige om at sætte *Fortuna* som komposition høiest blandt Kjellands böger.

I *En Malström* som i »Familjen paa Gilje» bevæger *Lie* sig paa et felt, hvor han er mester. *Lie* har gennemgaaet flere stadier. Han har skrevet Nordlandsfortællinger, han har skrevet sjö-fortællinger, han har skrevet fortællinger hvor kampen for magt og penge har en uhyggelig overvægt, han har nu fundet familjedramaet, landsens liv, saaledes som han selv har oplevet det og kjender det tilbunds. Derfor er en ny og rig aare vældet frem hos *Lie* gjennem hans sidste böger, de har en tilforladelighed i skildringen af folks karakter og af livet paa landet, som i vor literatur kun har været naaet af vor første forfatterinde, fru Collet. I elskværdighed, stemning, ærlighed, sandhedskjærlighed har *Lie* gjennem alle sine böger altid været den samme.

M. S.

6. Längtan.

Det var den unge kungason,
Så fullt hans hjerta var:
Hvad båtar honom ett rike,
Då ingen ro han har!

Han gångar sig utmed hafvets strand,
Och ser åt dess vida ban:
»O, kunde långt bort jag fara!
O, vor' jag en vingad svan!»

Han ser på de röda små skyar,
Som leka vid himmelens rand:
Då stormar det i hans hjerta,
Då sättes hans kind i brand.

Ty nickande der ibland molnen
Det ljufva anlete ler,
Som alltid han ser i drömmen
Och aldrig på jorden ser.

»Hur litet förstår mig min fader!
Han ler åt mitt tysta qual
Och bjuder mig jagten i lunden
Och dansen i riddarsal.

Men all denna storm och svallning
Min fader ju aldrig känt,
Och aldrig förnam han den trånad,
Som in i min själ sig brännt.

I hela den vida världen
 Ingen, ack ingen det är,
 Som känner hvad jag känner,
 Som vet hvad min själ förtär.»

* * *

Hvarhelst du går utmed stranden,
 Du finner en kungason,
 Som blickar mot himlaranden
 Och trånar bort härifrån,

Och vet så väl att den längtan,
 Den storm i hans hjerta rår,
 Har ingen känt före honom
 Och ingen, ingen förstår!

Alfaro.

7. Från fristunderna i familjebiblioteket.

Under denna öfverskrift skola meddelas några anteckningar ur en samlares papper och böcker, hvilka torde kunna intressera läsaren, och göra vi här början med en skämtskrift från 1809, hvori Riddarhusets debatter och debattörer qvickt persiffleras. Skriften har troligen cirkulerat i talrika afskrifter, af hvilka den, som vi här följa affattats med okänd stil på gulnadt papper och med egendomligt stafningssätt.

Protocole

*hållet hos högloft. Ridderskapett och Adelen vid Riksdagen
 år 1809.*

Plenum kl. 9 f. m.

Efter föregången anmälan upropades Öfverste *Cock Corjitz Ludvig*, som tog ordet:

Såsom en för Riket och Ridderskapet och Adeln högst vigtig sak, anholler jag att 2 gånger 2 måtte få anses göra 4; så har det varit i sekler ifrån Hedenhös och jag anholler at det alltid måtte så bli, hvar om jag således får begära proposition.

Andre åter ropade, att Grefve De la Gardie anmält sig att få tala, hvilken upropades;

Grefve De la Gardie Jacob: Högvälborne herr Grefve och Landtmarskalk! Höglofl. Ridderskap och Adel! Med den ifver för fosterlandets väl, med det nit för Grundlagens helgd, som alltid lifvat mig, och alltid skall lifva mig, så länge jag äger rättighet, att bära Svensk Riddersmans Namn, vågar jag anholla, at denna sak måtte få wila på bordet. Om Regeringen med den åt Ständer meddelade frugtan för utländska Magters inflytande tvungit oss, att med Constitutionens antagande gå nog hastigt tilväga, böra vi nu, då denna frugtan uphört, icke så i ögonblicket afgöra de vigtigaste frågor. Det är Ridderskapets och Adelns skyldighet att noga betänka sig vid afgörande af de mål, hvarpå financerna och således äfven Rikets välstånd beror och det är hvarjē Ledamots rätt att begära en sak på bordet. Jag anholler således att denna fråga må hvila till nästa Plenum.

Hans Excellence herr Grefve Ruuth, Eric, anhöll att detta vigtiga mål måtte till trycket befordras och att här öfver ett Extractum Protocollum måtte förmedelst en Deputation de öfrige stånden meddelas.

Med hans Excellence herr Grefve Ruuth conformerade sig Friherre Stael von Hollstein, Corfits Ludvig.

Rektor Silfverstolpe, Gustaf Abraham, anmälte sig och började:

Jag vill visst icke; nu afbröts han med höga rop: På Bänken! Rector Silfverstolpe intog bänken och fortfor:

Jag vill visst icke sätta i tvifvel någon Ledamots patriotiska nit och ännu mindre förneka rättighet, att legga en sak

på bordet; men som denna sak är af så solklar beskaffenhet och hvar och en blott behöfver uplyfta sin hand och räkna på fingrarne för att finna sanningen häraf, så tycker jag härom ej böra uppstå någon fråga.

Härvid förmärktes mycken oro och Capitaine Nordenstolpe begärde ordet:

Detta är den 5 Riksdag jag beivstar och ingen har ännu nekat mig att äga händer så väl som Rector Silfverstolpe. Jag hemställer derföre till höglofl. Ridd. och Adeln om icke jag har fem fingrar på min hand och anholler derföre att 2 gånger 2 måtte få anses göra fem; hvarom jag anholler att få herr Grefvens och Landtmarskalkens proposition till bifall.

Kongl. Secreteraren Rothlieb, Carl Fredrik. Det torde anses förmätet af mig såsom yngling at vilja tala i en sak hvarom redan så förfarne män yttrat sig, men som jag tror det vara stridande emot constitutionen at uptaga en sak till afgörande innan den af et Utskott blifvit beredd, anholler jag at denna sak måtte hänvisas till stats Utskottet.

Grefve De la Gardie, Jacob. Högvälborna Herr Grefve och Landtmarskalk! Höglofl. Ridderskap och Adel! Fullkomligen förenar jag mig (i) det, som herr Kongl. Secreteraren Rothlieb så grundeligen framställt, men vågar dock tro, att denna sak, som utgör grundvalen för alla Medborgares fri och rättigheter, snarare måtte höra till Constitutions Utskottet.

Flere röster ropade proposition och flere votering.

Herr Grefven och Landtmarskalken tog ordet:

Mine nådige herrar. Jag ber så mycket: Låt hvar och en först tala öfver ämnet, se'n skola Herrarne gärna få proposition. Mine herrar! Låt gången vara ren så hör man bättre.

Herr Häradshöfding Lagerhjelm, Olof Johan intog bänken och förklarade, att han alltid blir af samma mening som Grefve De la Gardie.

Grefve Mörner, Adolf Göran. Jag har under detta Riksmöte ofta med herr Grefve De la Gardie delat den förmätenheten at upstiga på denna bänk. Jag måtte äfven denna gången göra det, för att förklara, det jag icke kan begripa huru denna sak kan remitteras til Constitutions Utskottet, hvars göromål är att förklara Grundlagens esprit.

Grefve Dohna, August. I anledning af hvad den värde ledamoten som sist talat, sig yttrat, så får jag be at få conformera mig med hr Grefve De la Gardie.

Här ropades af åtskillige bravo, och af många proposition.

Herr Grefven och Landtmarskalken. Enligt hvad jag af Discourseerna kunnat inhemta, får jag framhålla följande proposition: Bifaller Ridderskapet och Adeln at 2 gånger 2 hädan- efter må anses göra fem? Bifaller Ridderskapet och Adeln dä — — ä?

Nu ropades ömsom nej, ja, och hvarjehanda buller hördes.

Herr Grefven och Landtmarskalken: Jag får i sanning tillstå at frågan är kinkig och af en särskild beskaffenhet, men jag ber allt för mycket, skulle intet R. och Adeln vilja Componera sig och möta hvarandra på halfva vägen samt förklara at 2 gånger 2 må anses göra fyra och en half.

Flera röster hördes ropa ja, nej, och votering.

Ryttmästar Klingspor, Gerdt: Vid alla andra Riksdagar har det varit brukligt, att då en Ledamot begärt votering, han efven genast fått och jag anhåller at Ridderskapet och Adelns rättigheter icke må blifva krängte.

Öfverst Leutnant Peresvetoff Morath. Dermed förenar jag mig. Det tål vi intet, det tål vi intet. Votering!

Herr Grefven och Landtmarskalken uppläste Voteringsproposition: Den som bifaller at 2 gånger 2 gör fem, skrifver Ja, den det ej vill skrifve Nej; vinner Nej blir det vid det gamla.

Voteringspropositionen uppspikades och voteringen börjades: Vid Voterings Protocollets justering befunnos 110 Ja

och 108 Nej. Emot pluralitetens beslut reserverade sig Herr Rector Silfverstolpe, Friherre Mannerheim, Friherre Jaque Cederström, Grefve Adolf Mörner, Archiatorn Schultzenheim, Herr Hammarsköld, Kammarherren Silfverstolpe och Hofjunkaren Rosen.

Ridderskapet och Adeln åtskildet kl. $\frac{1}{2}$ 5 eft. midd.

8. Litteratur.

»*Hvad skall man bli?*» är den fråga, öfver hvilken den uppvuxna ungdomen och dess föräldrar och målsmän dagligen och stundligen grubbla och som blir för hvarje år allt svårare att lösa. Under sådana förhållanden måste det arbete, som fått denna fråga till öfverskrift, och hvilket utgifvits under redaktion af S. A. Hubendick (Samson & Wallin, 5 häften), helsas såsom fyllande ett allmänt känt behof. Detta arbete redogör för de allra flesta lefnadsyrken som vårt land kan bjuda den unge mannen, och är hvarje lefnadsbana af kunniga fackmän tecknad på ett synnerligen praktiskt och lättfattligt sätt. Hvarje yrkesgren har dessutom sin inledande karaktäristik, hvilket höjer arbetets värde. Redan hafva vi också sett det spridt inom en mängd familjer, och när nu med det femte och sista häftet arbetet är fullständigt, så kan man taga för gifvet att intet hem med uppväxande ungdom och som kan offra en summa för ett sådant ändamål skall försumma att tillägna sig detsamma, helst som det är hos oss det första och enda i sitt slag. Det sista häftet redogör äfven för de yrken och befattningar, som äro tillgängliga för qvinnan, hvilken ehuru kortfattad, kan vara mången till god ledning. Enstaka häften kunna äfven köpas, 1—4 à 1 kr. 50 öre, 5:te 2 kr.

